

**Komjáthy Zoltán**

**Szülőfalum Kiskamond**

**Önéletrajzi emlékek**

**2002 – 2003 telén**

## A község, a táj, az emberek

KISKAMOND, Veszprém megye nyugati peremén, a Marcal folyó ártere szegélyére települt, abból alig néhány méternyire emelkedik ki.

A régészek számos őskori edénytöredéket, római kori kőépítkezés – maradványokat és Árpád kori temetkezési helyet tártak fel.

A mocsárral körülvett Nagyváralján (Várhely-dombon) őskori földvár állt, nyomai éppen a mi egykori kaszáló-rétünk közepén találhatóak. Gyermek koromban én is számos téglá és kő töredéket fordítottam ki a várárokból.

A község középkori eredetű. Külön falut alkottak a helyi nemesek, ez volt Kiskamond és külön települtek a jobbágyok, ez volt Nagykamond. A két rész összeépült, azonban még ma is jól elhatárolható a két település.

A Kamond névben az alapszó a szláv szirt, kő fogalommal azonos, a -d helyképző. Feltételezhető, hogy a honfoglalás előtt (névadása miatt) már lakott hely volt.

Oklevélben Kamondot névvel 1062-ben említik, Nagykamondot pedig 1069-ben. Nemesi helynek írják össze 1696-ban. Alsó, vagy Nagy Kamond, jobbágyfalu 1788-ban.

A két község Kamond néven 1954-ben egyesült.

Határát átszeli a 8. sz. főút a Dabrókai Csárdánál. Innen bekötő úton érhetjük el településünket.

Devecser 24, Jánosháza 6, Boba 4 km.

Három vasútállomás 3 – 3 km-re van : Kemenespálfa, Boba, Kerta .

Az 1930-as években Kiskamondnak kb. 300 lakója volt.

Kerta község körjegyzőségéhez tartozott és a község bírója látta el a napi közigazgatási feladatokat. A bírót négy évre választották a tekintélyesebb polgárok közül.

A lelkeszi teendőket a kertai evangélikus lelkész látta el.

Egy tantermes felekezeti iskolájában, - amely a nagytekintélyű gr. Klébensberg Kúnó kultuszminisztersége idején épült - , 1926-tól az édesapám volt a kántortanító .

Templomát a II. József által 1781-ben kiadott Türelmi Rendelet után emelték az udvar mélyében, majd az utcán a haranglábat.

Eredeti, 1929. március 11.-i keltezésű Végrendelet van a kezemben, amely szerint anyai dédapám Szily Sámuel második felesége Perey Eszter, 800 pengőt hagyományozott harangra a Kiskamondi Ágostai Hitvallású Gyülekezet részére.

Gyermekkoromban havonta egyszer tartott istentiszteletet a kertai evangélikus lelkész, Ihsász Mihály nagytiszteletű úr. A többi vasárnapokon a kántortanító kötelme volt a

templomi szolgálat ellátása . Orgonával kísért éneklés és a meghatározott ünnepi alkalmakra rendelt imádság felolvasása.

Az iskola és a templom egy telken volt , az iskola az utcaszinten , a templom pedig hátul az udvarban.

Az iskolával szemben , az út másik oldalán állt a kántortanító szolgálati háza , nagy udvarral és gazdasági épületekkel.

\*

Volt a községben egy vegyeskereskedés , kocsmával. A 40-es években egy zsidó család bérelte, sajnos a nevükre nem emlékszem A holokauszt áldozatai lettek, mindenki nagyon sajnálta őket.

A kocsmát az utcáról , a bolt az udvarból nyílt.

A vak nagymama mindig pontosan megtalálta a kért cikket, jól eligazodott a sok fiók között.

Pontosan érzékelte tapintással, hogy milyen értékű pénzt kapott , körmével azonosította a kerületén a rovátkákat.

Most is az orromban érzem a bolt mély illatát – szagát.

Egy fillérért 2 db. csokoládé cserebogarat lehetett kapni , amit én nagyon szerettem.

Arra is emlékszem, hogy a jánosházai tikász (tyukász , házuk előtt az utcán) fél – fillérért ( pengő fillérért ) vette a tojást.

\*

A község DNY-i szélén állt dr. Magyar Károly kastélya, a négy hektáros gondozott parkjával , amit Herman Ottóval való barátsága emlékére létesített.

Országgyűlési képviselő 1910 – 18- ig és Veszprém megye főispánja 1922 – 26-ig. Tartozott a kastélyhoz 100 katasztrális hold (kh) szántó föld és erdő, kettő majossal.

Vője , aki felsőházi tag volt, 1945-ben az oroszok megérkezése előtt , de még azon a napon , a kertész kert melegházában föbe lőtte magát.

Magyar Gizella , leánya , miután mindenüket elvették , társalkodó nőjével a faluban lakott holtáig.

Ma , a volt kastélyban Pszichiátriai Betegek Otthona működik.

\*

Élt a falunkban egy jó csizmadia mester – Badics József bácsi - , szomszédok voltunk. Sokszor megcsodáltam háromlábú székét , munkaasztalát , szerszámait, valamint szakszerű munkafogásait. A munkáját szerető iparost, róla mintáztam magamnak. Sokszor átjött hozzánk beszélgetni, jól gondolkodó, tájékozott ember volt.

Élt a községünkben egy jó kovácmester is, Ferenczy Lajos. A kovács műhelyben is sokszor megfordultam, vittem – hoztam valami munkát, legtöbbször ekevasat élesítésre. Ott minden szerszám – eszköz mindig a helyén volt, rend és tisztaság uralkodott. Gyakran megcsodáltam az izzó vasból mesterien formált alkalmatosságokat. Nagyon tetszett a felvasalt lovaskocsi. Csodáltam, ahogy a keréksínt húzták rá a fakerékre. Bámultam a lovak patkolását, hogyan beszélhették rá azt a nagy állatot erre az együttműködésre. Most is érzem a szagot, amit a forró patkó keltett a ló patájára illesztéskor.

Volt egy kőművesünk is, a Burján Sándor bácsi, aki télen faliórákat javított. Gyermekei Sándor és Juliska.

Többen értettek az asztalos és a bognár munkához is. Az elődöktől tanulták. Az ügyes parasztembernek több tucat kézműves szakmában jártasnak kellett lennie, mert csak így élt meg.

\*

A Magyar Királyi Postának is működött itt hivatala, Sággy Imre bácsi vezette. Itt volt az egyetlen telefon a faluban.

A községünk szülöttje dr. Kamondy Zoltán, gimnáziumi tanár (1899-1983). Földrajz - történelem szakos, de latint is tanított. Anyai ágon rokonok voltunk. Dédnagyanyám Kamondy Eszter és Zoltán bácsi édesapja testvérek voltak. Tanítóképzőt végzett Kamondy Imre, aki az Alföldön élt.

Származott innen vándor – költő is, - Kiskamondi Németh Jóska. Évente felkereste házunkat, mesélt, verseket olvasott fel, megebédelt, költeményeket adott és elment. A háború után elmaradt.

#### Itt születtem én ...

Itt, ebben a kis Veszprém megyei faluban születtem 1931. szept. 22-n, Asbóth Mária néni helyi szülésznő segédelmével. Nem kórházban, saját házunkban tett le a gólya. Akkor a kórházi szülés még nem volt divat.

Segítették egymást a rokon és szomszéd családok asszonyai, a keresztanyák. Napokon keresztül hozták – vitték egymáshoz a legfinomabb ételeket. Segítve ezzel a gyermekágyas édesanyán és családján.

A körzeti orvos egyidőben - dr. Nagy Elemér - Tüskeváron lakott – rendelt, ( 15 km ), a komplikált eseteket, betegeket ő látta el. Nagyszerű orvos volt. Hírlík, hogy egyszer valamilyen rendkívüli okok miatt orvosi rendelőjében sikeres vakbél műtétet végzett. Két fia volt, Miklós ugyancsak orvos.

Szerette a somlói bort, ha ivott, még jobb volt a diagnózisa.

A 8-as főutat 38 – 40-ben építették erre, a Marcal völgyén átvezető magas töltés már állt. Karambolozott autójával, hét bordája tört el mire leért a töltés aljára. Szerencsésen felépült. Mondják, italos emberre vigyáznak az égiek.

#### Szüleim

Édesapám, Komjáthy Gyula, (1902 – 1947) Kemenesmagasiban született, Sopronban végezte az evangélikus tanítóképzőt 1923. jún. 27 - n. A kántori oklevele 1923. jún. 30.- n keltezett.

A kántortanítói állást pályázat útján lehetett betölteni. Előtte Somlószőlősön volt másodtanító, innen pályázott, ő lett az első helyen jelölt.

„A Kiskamondi Ágostai Hitvallású Evangélikus Leányegyházközség 1926. okt 10-n összeült közgyűlése jóváhagyólag terjesztette fel pályázatát az egyház - főhatósághoz.”  
A választást Takács Elek esperes hagyta jóvá Homokbödögén 1926. nov 2-án.

Itt írom le, hogy 20 év után a Dunántúli Evangélikus Püspök, - D. Kapi Béla - „ a népiskolai igazgatók Szolgálati Szabályzatának H. pontjában gyökerező jogánál fogva, az evangélikus népoktatás és egyháztársadalom szolgálatában kifejtett kiválóan eredményes működése okán” 1946. febr. 25-n igazgatói címmel ruházta fel.

Szerette munkáját, szerette faluját és lakóit, sok családhoz járatos volt, ő írta az ügyes-bajos leveleket. Ő kezelte a község marhaleveleit is, amit később az édesanyám vett át.

Ezután már alig húsz hónapot élt, 1947. nov. 10-n a szombathelyi kórházban, minden előzetes betegeskedés nélkül, gyermekparalízisben meghalt.

Egymás után bénultak meg a végtagjai, majd belső szervei.

Azt mondták, hogy ő volt a második ilyen megbetegedés az országban. Még nem volt Salk Vakcina, nem tudták gyógyítani ezt a betegséget.

\*

Édesanyám, Szily Olga (1911 - 1990) kiskamondi születésű. Nagyszüleim és családjuk 1912-ben eladták minden kamondi vagyonukat és a Vas megyei Bérbalatavár - Nagytilaj térségében vettek meg közösen nagyanyám testvérel, - Fülöp Pállal - , egy hercegi birtokrészt a hozzá tartozó majorról. Fél- fél major mindkét család részére, ami így is nagykiterjedésű, - és 70-70 katasztrális hold - ( 1 kh 1600 négyszögöl, egy öl (bécsi) 1,89648 m és egy négyszögöl 3,59663 m<sup>2</sup> ) - , szántó és erdő tartozott hozzá.

Édesanyám Kamondon maradt Szily Sámueléknél, nagyszüleinél, innen járt Polgári Iskolába, zárdába Celldömölkön. ( A Polgári Iskola akkor középiskolának számított, a hat elemi után lehetett oda menni, ( négy osztályos volt ), majd különbözőzeti letételével lehetett az ötödik gimnáziumba beiratkozni. A zárda olyan iskola, melyet apácák (katolikusok szerzetesnők) vezettek.

Szüleim 1929. július 23-án házasodtak össze. Mindketten hatan voltak testvérek.

Ők is több gyermeket szerettek volna.

Én elsőnek érkeztem. Még született utánam három testvérke halva. RH összeférhetetlenség volt apám és anyám között, ezért voltak a halvaszületések.

Ma már ezt a gondot teljes vércserével megoldják.

### Gyermekeim

Nagyon élveztem a kamondi gyermekeket. Több barátom, játszótársam volt, akik hála Isten ma is jó egészségben élnek, hetvenes éveikben. Somogyi Dezső barátommal játszottam a legtöbbet, egyidősek vagyunk és szomszédok voltunk.

Most is jól emlékszem az összekapcsolt taliga szerelvényekre. ( A fogatolt eke előtt haladó és azt vezető, kettő kerekű alkalmasosság. A nagyobbik kerék a barázdában, a másik azon kívül és attól balra.) Zörgött, futottunk vele, nagyon élveztük. Úgy éreztük, mi is szántunk.

A küllő nélküli kerékpár- abroncsnak Y alakú vezetőt fabrikáltunk, a drótot bodza ágba dugtuk, az volt a nyele. Ha ügyesek voltunk hosszan lehetett vele szaladni. Akkor a falusi gyerek maga csinálta játékait.

Fociztunk is, labdánk is volt, legtöbbször rongy labda. Rossz harisnyát tömtünk ki ronggyal és zsákvarró cérnával körbefűztük. Keményre is sikeredett néha, akit eltalált, bánhatta.

Kukorica szárból apró teheneket szoktunk csinálni. Testük a kukorica puha bélű szára, végtagjaik - szarvuk pálcikák. Egyikünk - másikunk nagy művésze volt ennek.

Kitűnő „ hegedűt - vonót”, tudtunk fabrikálni ugyancsak kukorica szárból.

Az élet természetes rendje szerint temetésekre is kellett mennünk. Ezt utánozva, kukorica szárból koporsót is tudtunk csinálni. Utólag, - ez nem szép dolog, bogarat temettünk el benne, élve. Több nap után kihantoltuk és csodálkoztunk, hogy még mindig él. Húsvétkor a színes tojásokat dobáltuk a faluszéli réten. Az volt az ügyesebb, akinek a tojása több dobást birt ki..

Karácsonykor minden házban volt feldíszített karácsonyfa. Este betlehemes maskarába, bundába öltözött fiatalok, - házról-házra járva -, láncosbotokat zörgetve, csengetyűzve játszották el a Jézuska születésének történetét.

Mindig szívesen hallgattam a regülő rigmusokat is.

A téli falusi esték színesek voltak a felnőttek számára is.

A községben 1927 óta van villany. Az ikervári erőműtől ( ami ma már ipartörténeti muzeális érték és ma is működik) kapta az áramot. De akkor még nem minden házba vezették be, számos helyen petróleum lámpa mellett fosztották a tollat, varrtak a lányok – asszonyok, illetve olvastak – tanultak az oskolások.

\*

A harmincas években, a negyvenes évek elejéig faluk szerte divatban voltak a színjátszó körök. Számos színdarab előadására emlékszem, egy ilyen volt a Piros Bugyelláris. Sok munkával járt egy darab színre vitele. Az alkalmas „színészek” megtalálása, a szöveg megtanulása, begyakorlása, a „színházterem” berendezése, a főpróba, az előadás.

Mindez sok gonddal, a „társulat” tagjainak jó együttműködésével járt együtt.

A rendező a falu tanítója a színészek a község fiatal lányai – legényei voltak.

A szöveg megtanulása, a jelenetek kivitelezése sok munkaórát jelentett a hosszú téli estéken. De együtt járt ez a jó hangulattal, a baráti együttlétekkkel.

Jó kapcsolatok és néha- néha szerelmek bontakoztak itt ki.

Színházterem volt – lehetett az iskola tanterme, de emlékszem pajtában megrendezett előadásra is. A színpad megépítése, a „terem” dekorálása, berendezése mind – mind hozzáértő kezeket, szeretet és figyelmet igényeltek.

Meghívták a szomszéd községek fiataljait, oda – vissza látogatták egymást ilyen alkalmakkor is. A hangulatos, jóízű előadás után bál volt kivilágos kivirradatig.

\*

A tél jeles falusi eseménye a disznóölés. Ezeket a munkákat mindig nagyon csodáltam, a szegény állat visításától, a perzselésen keresztül; a feldolgozásig.

A perzselés nagyon látványos és a fagyos téli hajnalon melegedést kínált.

E munkákat nálunk nagyapám testvére, Szily Lajos bácsi végezte – irányította. A disznóölési ebéd és a vacsora ( a tulajdonképpeni disznótor ) finom falatai emlékezetesek. Jó falusi szokás, hogy a szomszédok – rokonok (disznóölési) kóstolót visznek egymásnak. Szinte egész télen volt a háznál friss hús.

Rossz emlékem, hogy 45 után a hatalom korlátozta a disznóvágásokat. Most is látom, hogy édesapám ezt a feladatot minként oldotta meg egyedül.

Tartani kellett a beavatatlan tekintetektől.

\*

Nagy attrakciót jelentett falunkban, - de különösen a gyermekeknek, - a szeptember elején tartott búcsú. A kocsmá előtt került megrendezésre. Ilyen persze most is van, de nem ám olyan mint a mi gyerekkorunkban!

Hosszú előkészületekkel járt. A házakat az ügyes kezű asszonyok kimeszelték kívül – belül. Előtte nap felsöpörtük az utcát, rendbetettük az udvart és vártuk a rokonokat, a vendégeket. Nagy „mészárlás” előzte meg a gazdasági udvarban. Ezen a napon mindenki „nagykanállal evett”. A gyerekek kaptak ilyenkor zsebpénzt. (Akkor ez még nem volt ám természetes!)

Most is emlékszem, hogy egy alkalommal Somogyi Dezső, kedves barátommal a nagykamondi búcsúban egy-egy kést nyertünk. Felénk lejtő asztallapra szúrták be a zsebkéseket. Tíz darab karikát kellett venni és azokat rádobálni a késekre. Amelyik késre ráesett a karikánk, az a miénk lehetett. Én egy jó kivitelű, fanyelű oltókést nyertem, sokáig megvolt.

Ilyenkor megjelent a „ringlispi” is (körbe járó játék), ma is van tudom, de ma már elektromos áram hajtja.

Akkor mi, a gyerekek hajtottuk, illetve ahány menetet hajtott valaki fent, annyiszor ülhetett egy kosárba. Már nem emlékszem, hogy hajtás nélkül mennyi pénzért lehetett egy menetre felülni.

\*

### Vadászélményeim.

Édesapám vadászott is. Kiskamond község határára volt vadász – engedélye. Sok volt a fogoly, a fácán, a nyúl. Őz és szarvas csak ritkán tévedt oda.. Egyszer a szélső ház udvarára, - ma Horváth Jenőék háza, - betereltek egy megrémült szarvast és bekötötték az istállóba.

A vadászat úgy történt, hogy én voltam a hajtó, meg az őzbarna Dari nevű, - tíz cm-re visszavágott farkú -, vadászkutyánk.

Én haladtam a krumpliban – kukoricában és felvertem a vadat. Apu lőtt, a kutya meg hozta. Persze eredménytelenül is gyalogoltunk és bizony elfáradtunk.

Meg a gazdák a kukoricásba disznótököt szoktak ültetni. A szára keresztbe – kasba szövi, fütja a talajt. Szúrós, felsértette a rövidnadrágos lábamat, gyakran vérzett is.

Legtöbbször azért eredményesek voltunk és boldogok.

Az is előfordult, hogy Apám lovaskocsin ülve a lába között tartotta a puskáját. Egy zökkenőnél elsült és a golyó átlyukasztotta a kalapja peremét.

Miért volt töltve, hogyan került a kakas hátsó helyzetbe?

Iszonyatos vadász és katona fegyverbalesetekről tudnék mesélni.

Már sárvári törzsparancsnok koromban kaptam meghívást az Állami Gazdaság vadásztársaságába. Köszönettel, nem fogadtam el. Számosan csodálkoztak rajtam.

Édesapámnak egy 16-os és egy 20-as kaliberű vadászpuskája volt. Söréttel és golyóval is használata. Saját maga töltögette a patronait. Először gyutacsot kellett préselni a hüvely aljába, majd zöld (füstnélküli), vagy fekete (füstös) lőpor következett, szabvány mérővel töltve, erre fojtás, majd sörét, apróbbak, vagy öregebbek, attól függően, hogy milyen vadra akart lőni. Mindezeket fojtással kellett lezárni. Ezután egy szellemesen működő peremező gép következett, ami a patron tetejét a fojtásra hengerelte. Ezzel lezárta az egész töltényt.

Nagyon szívesen segítkeztem ebben a szertartásos munkában, amiben sem a sorrendet, sem az arányokat nem lehetett összekeverni, mert az életveszélyes lehetett volna.

Ezen ismereteimnek nagy hasznát vettem később a tiszti iskolán a gyalogsági és tüzér lőszer tanulóanyagjának a kezdetekor.

Tíz éves koromban én is kaptam egy 9 mm-es Flóbertet, levente tölténnyel működött. Ma talán a Flóbert pisztolynak van ilyen löszere. A leventék, ( a katonai szolgálatra felkészítő szervezet volt ez a két háború között ), ilyen fegyverren tanulták a célzást és gyakorolták a lövészetet. A fegyverfogásokat pedig fapuskával .

A legtöbb faluban volt, - így Kamondon is (Nagykamondon) -, leventetér, levente gyakorlótér lödombbal.

Én jól megtanultam lőni ezzel a kispuskával. Ritkítottam a verebeket, galambokat, kányákat. Olyan is volt, hogy egy lövésre két veréb esett le.

Béla nagybátyám, - akinek nagyon jó szeme és vadász szenvedélye volt, a barázdában meghúzódo nyulat úgy agyonlőtte ilyen kispuskával, hogy az „ észre sem vette ”.

Minden télen a vadászati idény vége előtt rendeztük meg a körvadászatot. Ilyenkor lőtték ki a maradék nyulakat. Dülönként, határ részenként körbevettük a területet, kb. 50 méterenként ment egy – egy hajtó. Minden két – három hajtó után egy vadász. Ha két oldalról elindulva az élen haladók egymást 50 m-re megközelítették, bezárult a kör. Ekkor megindultunk a kör középpontja irányába. A nyulak felriadtak, a kiabáló hajtók terelték őket a vadász irányába.

Egy – egy jó ősz után száznál több nyuszi is puska végre került.

A hajtók napidíjat kaptak. De olyan is volt, hogy ki - ki ezzel kompenzálta az édesapámtól kapott ilyen - olyan segítséget. Többen szerettek körvadászatra járni!

A puskások a környező községek vadászai, rokonok és barátok voltak. Vadász ember volt többek között anyai nagyapám, a Süle Sándor bácsi Kertáról (kántortanító), Ihász Mihály nagytiszteletű úr, Richter Laci bácsi vendéglős Jánosházán, Nagy Elemér körorvos.

A körvadászatot vadászvacsera követte. Ezen részt vettek a meghívott vadászok és itt voltak a feleségek, családtagok is. Jó hangulatú társaság gyűlt ilyenkor össze. A vacsora után tánc, szolid szórakozás következett.

### A 30 –s évek elemi iskolája .

Korai gyermek éveimben az iskola körül játszottam, a szomszédban volt. Oda mentek reggel játszótársaim, meg az édesapám is. Én is kíváncsi voltam közbük. Öt évesen, 1936 őszén első osztályos lettem, apám iskolájában, amely egy - tantermes, osztatlan, evangélikus felekezeti iskola volt.

Ez az iskola is a Trianont követő, iskola építési kampányban épült, a kornak megfelelő színvonalon.

Egy nyitott előtér fogadta a gyermekeket, innen a folyosóra értünk, ahol voltak a ruha fogasok, majd a tanterembe léphettünk.

Az épület ma is áll, családi házzá alakították, évek óta lakatlan.

Később, először Nagykamondra jártak a gyerekek, majd körzetesítés következett. Csak az alsó osztályok maradtak, a többiek Kertára jártak.

A tanterem világos, padlós, magas helyiség, egy falmélyedésbe süllyesztett vaskályha fűtötte. Mellette volt egy faliszekrény, az iskola „szertára”.

Elöl dobogó, rajta állványos iskolatábla, „ a katedra ”, amely egyfiókos asztal volt és mellette a harmónium. Jobb oldalon világtérkép a falon, balról a Kárpát Medence, Magyarország térképe.

Két oszlopban álltak a padok, 5 – 5 db egybeépített ülő és író felülettel. Egy padban hárman ültünk, 30 gyermeknek volt helye, elsőtől hatodikig.

Erre a községre volt méretezve.



Reggel 8 – 13 óráig volt tanítás. Egy szünet volt, 10 órakor, 20 perces. Az udvarra mentünk ki, megettük a tizórainkat és játszottunk, szaladgáltunk. Az udvaron gémeskút és hátrább az udvari WC, amit akkor árnyékszéknek (klozetnak) hívtunk. Ilyen alkalmatosság volt minden ház udvarán, valahol a porta szélén.

Itt szeretném elmesélni, hogy egy árnyékszék készülhetett deszkából, de a jobbak téglából, kőből voltak. Hát, ezeknek az ún. pöce gödrét a család lélekszámától függően, időnként ki kellett menni. Erre Kamondon és környékén működött egy szakember. Talán évente megjelent a vállán lógó hosszúnyelű szerszámával, aminek a végén egy célszerűen átépített világháborús sisak képezte a serpenyőt.

Minden falusi paraszt porta hátulsó fertályában volt a trágyadomb. Itt tárolták, érlelték az istállóból, - az állatok alól, - naponta ürített trágyát, majd szántás előtt kihordták fogattal a szántóföldre, elteregették, alászántották.

Na, ebben a trágyadombban ásott vasvillával egy gödröt és ide hordta vödörrel a pöcegödörből az ürüléket.

E munkája közben állandóan evett, amit én igen érthetetlennek találtam.

Egy normálisan öltözködő, jól beszélgető ember volt.

\*

A tanteremben egy légtérben tanult 6 osztály, 6 – 12 évesek. Utána un ismétlőbe kellett járni, - kettő évet - , délután, azoknak akik sehhol nem tanultak tovább.

Itt tanultunk írni, olvasni, számolni, földrajzot, történelmet, nyelvtant, irodalmat – verseket, bibliai ismereteket és még sok mást.

Az iskola - mesternek egyszerre kellett foglalkoztatni mind a hat osztályt. Amíg a kicsik írtak olvastak, a nagyobbak előadást hallgattak, vagy feleltek és viszont.

Előnyös volt az, hogy az érdeklődő, figyelmes nebuló hallhatta a nagyobbak tantárgyait is.

Akkor, itt mindenki megtanulta az elemi ismereteket. Mindenki tudott írni, olvasni, számolni.

A mai 70 – 80 évesek még mindig dicsérik apám iskoláját.

Sokat tanultunk egymástól és a nagyobbaktól.

Számosan eredményesen tanultunk tovább középiskolában.

A rokonságból Szily Miklóst, Sas Jóskát, Komjáthy Ellát ( unokatestvéreim ) a középiskola előtti évben apám iskolájába küldték szüleik. A Miklósból orvos, Jóskából tanító lett.

Hát – hát, az akkori iskolában volt nádpálca, lehetett kapni körmöst, tenyerest, padra húzást. Ebben az ügyben az első padra kellett hajolni és kaptunk a fenekünkre kettőt - hármat a pálcával. Bizony, amiben én is benne voltam, ott én lettem az első, aki kapott. A lányok ez helyett a tenyerükbe kaptak egyet-kettőt.

Büntetlenül vétek nem maradt!

Kérem szépen, a két háború közötti pedagógiának ezek törvényes módszerei voltak. Még a Soproni Evangélikus Líceum alsó osztályaiban is el-el csattant egy-két pofon.

Nagy Endre több éven keresztül osztályfőnököm, - magyar – latin szakos - , kedves tanárom volt. Még felsősöknek is meghúzta a pajeszát és ha a diák emelkedett, lefelé húzta, eközben a kutyaszórt emlegette.

## Németül tanultam Rajkán.

- Öt elemi osztályt jártam Kamondon 36-41-ig.  
Volt egy év főrom, tíz éves voltam.  
Édesapám elküldött Rajkára, németül tanulni. Loós János bácsi, - Jolán nagynéném férje -, német nyelvből, osztatlan iskolájában tanultam..

Az történt, hogy apám a tanítóképzőben, - kemenesaljai magyar lévén -, gyengén szerepelt német nyelvből. Ezt akarta velem elkerülni.

Természetesen Rajkán minden tantárgy németül hangzott el, amiből az elején én semmit nem értettem. De otthon, délután Jani bácsi tanított németre, irányította a németül tanulásomat. Az utcán, játszótársaim csak németül beszélgettek.

Loós János bácsi harcolt az I. világháborúban. Has lövést kapott. Másnap, amikor szedték össze a halottakat látták, hogy él. Ellátták, kórházba szállították, szerencsésen felépült. A Signum Laudis ( latin : Dicséret Jele : katonai érdemérem ), kitüntetését kapta, amelyet Ausztria – Magyarország alapított. A legfelsőbb dicséret elismerés.

Részt vett a II. világháborúban is . A Moszkvától 500 km-re délre levő Kurksz városparancsnoka. Magyar helyőrség, komoly beosztás, tartalékos százados volt.

Én Rajkán a 41-42-es tanévben megtanultam németül. Sokat köszönhetek Meixner Pali rajkai barátomnak, aki mindenben segített. Sajnos azóta nem találkoztunk.

Még arra is volt időm ott, hogy zongora órákra járjak Énekes tanár nénihez. Nagyon sajnálom , hogy később nem folytattam.

### A község élete és a gazdálkodás .

Egy kántortanító javadalmazása a fix fizetésből és a szántóföldek használatából származó jövedelemből állt. Vagy bérbe adta a földeket, vagy maga művelte. Apám az utóbbit választotta. Az édesanyám hozományával együtt 30 kh szántót műveltünk. Ehhez munkaerő kellett. Mindig volt kommcenciósunk és általában még egy szerződéses alkalmazott.. A háztartásban édesanyám mellett dolgozott egy háztartásbeli .

A kommcenció a mezőgazdasági alkalmazottak megegyezés szerinti természetbeni járandósága. Ebbe tarozott lakás, pénz, gabona, liszt, sonka, olfa, stb.

Béres az volt , aki kialkudott bérért végzett mezőgazdasági munkát.

Voltak többen is akik nálunk szinte családtagnak számítottak. Ilyen volt 1942-től a Deverdics Ferenc bácsi, aki Romániából települt át családjával. Jó ember volt, sok mindent tanultam tőle szerettem, sok munka – fogását lestem el..

Vele fordult elő az az eset, hogy az oroszok fogságába kerülve a közeli Martonfára vitték, ( Jánosháza mellett ), ott volt egy hadifogoly gyűjtőtábor. Könnyen hazaszökhetett volna, de ott azt hazudták nekik, hogy mindenki kap igazolást és hazamehetnek. Nem ez történt. Hosszú időt töltött a Szovjetúnióban.

Nagy dohányos volt, a cigaretta jobban hiányzott neki , mint a kenyér. Először a fél tüdejét vitte el, majd az egészét.

A nagykamondi falurészben vettek házat, szépen rendbe tették. Ott éltek, tanították gyermekeiket. Ferenc fia Angliában telepedett le.  
Felesége, Rózi néni nem régen hunyt el.

A földek műveléséhez igavonók, lovak, ökrök kellettek. Ezek mellett tehének, növendék állatok, disznók voltak és libák, pulykák, kacsák, tyúkok népesítették be a gazdasági udvart, minden portán.

Én jól éreztem magam ebben a népes gyülekezetben, lovakat hajtottam, szántottam, megtanultam kaszálni.

\*

Egy kicsit hadd időzzem el az egykori kamondi falusi élet leírásánál.

Az okos, tájékozódott, tapasztalt falusi ember, ( a kamondi is ) maga volt a napkeleti bölcs. Ilyen több is akadt.

Szily Lajos bácsi, - nagyapám testvére -, közel lakott hozzánk. Házát - portáját keveset gondozta. Egy udvarra néző kis helyiségben lakott. Csak a legszükségesebb bútorok voltak a kamrájában : ágy, szekrény, asztal, vaskályha. Viszont sokat olvasott. Lövön végzett négy gimnáziumot. Nagyon szeretett és tudott is mesélni.

Nőtlen volt, házasságon kívül született, édesanyám korú, leánya a Tini néni. Sággy Gyulához ment feleségül. Két gyermekük született a Gyula és Éva.

Leánya és családja gondozta.

Lajos bácsi majdnem minden estjét nálunk töltötte. Bérlet helye volt egy régi formájú, kukorica fonásból készült ülepű és háttámlájú erős karosszékben.

Amúgy testes, erős, magas ember volt, mint minden Szily.

Élvezettel hallgattam mindig a család beszélgetéseit. Naponta olvasott újságot, tudta a falu híreit, gyakran megfordult a kocsmában. Rádiót mindig nálunk hallgatott.

Amikor más, fontos beszélgetni való nem akadt, Lajos bácsi malmozott velem. Ritkábban sakkozott édesapámmal.

Rendszerint ő nyert malom ügyben és nagyon élvezte, hogy én bosszankodom, „kárörvendően nevetett”. Utólag úgy érzem, hogy erre még egy kicsit rá is játszott.

Mindig megállok sírja előtt a temetőben ! Szeretettel emlékezem a kedves, szeretett Lajos bácsira.

\*

Az egykori falusi gazdaság sem működött igavonó állatok nélkül. Lovak, ökrök, tehének voltak az igavonók.

Az ökör, az ivartalanított bikaborjúból felnőtt állat. A szegényebb házaknál teheneket fogtak be, ezek húzták ki a mezőre a trágyás szekeret és vonták a faekét. Aminek azért az eke feje jó, Kühne gyártmányú vas volt.

De az igavonó tehén ellette a borjút és adta a tejet is, mindez persze megviselte az állatot tavasztól ősziig. A szarvasmarhákat a faluban közösen, úgynevezett közbirtokossági réten legeltették. Erre a közösség felfogadott egy szakembert, ő volt a csordás.

Aki a disznókat a kondás őrizte.

A csordás reggel trombita szóval gyűjtötte össze az állatokat, a kondásnak nagy szarvasmarha szarvból (tülök) készült vastag hangú kürtje volt. De milyen jól tudta egyik másik cifrázni a dallamot.

Az állatok egész nap legeltek, ettek, túrták a földet. A disznó legelőt páskumnak hívták Kamondon. Este, szürkület előtt érkeztek haza az állatok. Mindegyik tudta, hogy hol lakik. A legeltetés első napján azonban egyiket-másikat várta-kereste a gazdája. A szarvasmarha, a ló is megérti a nevét.

A jó formájú, két ló vontatta fogat, rangot jelentett a faluban. A gondozott állat, a rendben tartott kocsi minősítette gazdáját.

Ez ma is így van az autóval.

Az a jármű, amit lovak vontatnak a kocsi, amelyet ökrök, a tehenek húzzák, szekér.

Egy lószerszámnak mindig komoly ára volt, hát még ma. A lószerszámot a szijgyártó készíti, Jánosházán volt ilyen műhely legközelebb.

Az ökrök, tehenek igáját ügyes kezű helyi emberek készítették, megfelelő fából.

A nagyobb gazdáknak a lovak mellett, ökreik is voltak. Az ökrök lassabban mozognak, de nagyobb terhet tudnak vonni, általában. Lovai válogatja. A muraközi lovak, nagytestű, erős csontozatú állatok, „a világot elhúznák”.

Ezek voltak a sörös-kocsis lovak is. Kamondon ilyen kevés volt.

\*

Emlékszem egy szénahordás idején, - a Marcal völgye gazdag kaszálókban -, (széna a gondosan lekaszált, többször átforgatott, megszáritott, érett fű, ami téli takarmánya szarvasmarhának, lónak) - a szénával vendégoldalakra, magasan megrakott hosszú szekeret, amelynek kerekei besüppedtek a gyöbbe, csak úgy tudták megmozdítani az ökreink, hogy letérdeltek és így nagyobb erőt tudtak kifejteni. Ezt pedig senki nem tanította nekik. Az egyik, mokányabb ökör neve Busa volt.

Az ökrök azt látták, tudták, hogy a rakodás befejeződött, ők következnek. Egyszer kellett szólítani őket. Volt olyan jó igyekezetű állat, hogy meg lehetett volna szakítani.

\*

Az uraságnak, Magyar Károlyéknak, bivalyaik is voltak. Azt a munkát végezték mint az ökrök, de ezek alacsonyabb, erősebb állatok, feketék és vadabbak (néha).

Nagy szekerek elé négy ökröt, vagy négy bivalyt fogtak.

Petőfi Sándor Borjádán 1845 szeptemberében négyökrös szekéren utazva javasolta Erzsikének, hogy válasszanak maguknak csillagot:

„A csillag vissza fog vezetni majd  
A múlt időknek boldog emlékéhez,  
Ha elszakaszt a sors egymástól minket.”

S választottak maguknak csillagot.

„Az országúton végig a szekérrel  
A négy ökör lassacskán ballagott.”

A bivalyok olyanok, olyanok is tudnak lenni, hogy melegben, vagy amikor ők úgy gondolják önállósítják magukat és ha vizet látnak, - bármit is tesz a hajtójuk - , mindenestül mennek a vízbe. Kihajtani onnan, nem lehet, nagyon nehéz őket. Általában akkor mozdulnak meg, amikor nekik tetszik, (de legalább ha este van).

\*

Kocsink több is volt és egy sárga hintónk. Hintó a négykerekű, rugózott, díszesebb, kényelmes lovas kocsi.

Ha falun kívülre mentünk, valamelyik szomszéd faluba, - Bobára, Jánosházára, - ezzel utaztunk télen-nyáron. Télen a tűzhelyen, - akkor sparhelten - , megmelegített téglákat tettük a lábunk alá és pokróccal takaróztunk.

Ihász Mihály (lelkész) bácsinak birkabőrrel bélelt lábzsákja is volt, amibe bele lehetett ülni és derékig ért.

Neki télen is vinnie kellett a Biblia szavait Kamondra, Karakószörcsökre vasárnaponként, illetve el kellett búcsúztatnia a halottakat.

Ma is be tudnám fogni a lovakat is, meg az ökröket is.

Mindig megcsodálom a fogathajtó bajnokok lószerszámaikat, hintójukat.

Magyaréknak a majorban fedett, fekete, üvegezett ajtajú, mély hintóik is voltak. Ezek elé díszes szerszámzatu négy lovat, esetenként négy feketét, vagy négy fehéret fogattak. Ez volt ám a látvány és színvonal Kamondon.

Kényelmesen lehetett a hintóval utazni, de baj is elő tudott fordulni. A bobai állomásról jöttünk haza egyszer sötétben. A vasút magas töltésen halad, - most is - utána hosszú, kanyarba szaladó a lejtő. A hintón persze van fék és lámpa is. Ott és akkor a hintó rászaladt a lovakra, azok még jobban futottak. A kanyar kiegyenesedett, a hintó eldőlt a réten, kiterítette utasait.

Bizony volt nyögés, háborgás, mert te így, te úgy, szüleim egymásnak feltápáskodás közben. Az Anyu, mert ő megmondta, hogy mi lesz, az Apu meg, most már ne beszélj, utána vagyunk. Szerencsére nagy baj nem lett. Az Anyu feltápáskodás közben rátenyerelt a fűben az Apu zsebórájára, így az meglett.

A hintónak voltak szántalpai is. A kerekek helyére lehetett a szántalpakot (félkerekeket) felszerelni, a lovakon csengő, Dari kutyánk szaladgált a szán körül, nagyon élvezte az egész család az ilyen kirándulást.

Az udvaron számos mezőgazdasági gép, eszköz állt rendezett sorban. A vetőgép szín alatt, ekék, boronák fából-vasból, henger, kocsik, szekerek. Hátról szalma - és széna - kazlak, burgonya depók- prizmák. Ez így volt minden gazdasági udvarban.

A szomszédban fordult elő Badicséknál, hogy a faborona ágaival kifelé volt a fal mellé állítva. Az ágai vasból, hegyezettek, 20 - 30 cm nagyok és sűrűek.

Laci fiuk 3-4 éves, nagyon eleven és ügyes gyermek. Felmászott a boronára, az előredőlt és felnyársalta. Ez a tragédia egy életre intelem volt mindenkinek.

### A második világháború.

Az idők változását úgy is érzékelték a falunk, hogy behívták, elvitték a férfiak javát 1938-tól katonának. Felvidék, Kárpátalja, Erdély egy részének visszacsatolása, a „Bécsi Döntések”. Innen mindenki vissza is jött szerencsésen, de az orosz fronton már többen elvesztek.

Szily Gyula bácsi, aki rokonunk és szomszédunk is volt, felnőttként többször volt játszótársam. Őt is kivitték oroszba, egyszer megjött szabadságra, aztán többet nem. Édesapja Szily Pál az I. világháborúban maradt, ő pedig a II.-ban. Nem is ismerte az édesapját. A családi sírköre mindkettőjük nevét felvésette Irma néni. Gyászolta őt az édesanyja, a nővére, a rokonság és az egész közösség.

Zoli nagybátyám, - tanító volt - , zászlósként harcolt, őrzöm az utolsó Tábori Postai Levelezőlap - ját. Semmit nem halványult a bélyegző lenyomata : 1942. dec. 5. , 38 nappal előzte meg a tragikusan nevezetes „Doni Áttörést”.

Már 60 éves elmúlt ez a lap. Boldog karácsonyi ünnepeket kíván benne. Felső negyedén , általa készített grafit rajz látható fenyővel csengővel, dombbal, tájjal.

Alá pedig tintával rajzolt egy haladó csigát, hátán egy leveles ládával és alatta : „ Muszka földön lassan jár a posta ”.

Írja tovább „ Ma jó nyúl vacsoránk lesz. Délután lőttük a legényemmel . Jó lesz még a szőre is. Lábra, kézre.”

Egyszer volt itthon. Hozott nekem játékot, egy tarackot. Lőni lehetett vele úgy, hogy szinte teljesen hasonlított a valóságosra. Imitálta a csőtorkolati durranást és a lövedéke is robbant a becsapódáskor. Többet ő sem jött haza, csak személyes tárgyai kerültek meg.

Azóta is gyászolja mindenki a családban.

Szerencsésebb volt Antal nagybátyám, aki szakácsként harcolt a Don Kanyarban. Épen, egészségesen tért haza, ma is jó egészségnek örvend.

Ernő nagybátyám szakaszvezetőségig vitte, érettségizett ember volt, tiszt is lehetett volna.

Kommunista érzelműnek tartották katonáéknál, így az oroszokhoz közel sem engedték. Azt megúsza. Mégis volt orosz fogságban Székesfehérváron, ahol megtanult oroszul.

Az egész szépséghibája az, hogy a demokráciában meg reakciónak tartották. Nehezen tudott érvényesülni.

Édesapám testvére, Lajos nagybátyám, szerencsésen hazatért a háborúból. De az ott összeszedett betegség vitte el 1948-ban.

\*

Ritkán - ritkán vándor mozi érkezett a faluba .Az iskolában volt a vetítés, 2 – 3 tojás volt a belépő. Most is emlékszem egy ott látott Stan és Pan keskeny filmre.

Vándorcirkusz is megjelent néha. Jól látok emlékeim között egy hengert görgető barna medvét.

A lovaskocsin kívül a kerékpár volt a közlekedési eszközünk. Három biciklink volt .Apám a 24 km-re levő devecseri tanítógyűlére is azzal ment néha. Volt is tüdőgyulladás többször. Én nagy biciklis eséseknek voltam megélője. Ma is látom e nyomokat.

Történt egyszer, hogy este, már sötétben Nagykamondra küldött az édesapám. A két falu között fenyőfa sor húzódik, talán 500 m is lehet., a gyömben egy nyomú út. Ütemesen hajtottam és egyszer csak a homlokomon nagy koppanás és mérges káromkodást hallok. Megismertem a hangot, de egy szót sem szoltam. A Lévy bácsi szemből kerekedett, biztos kaptam volna egy- két fülest, ha elér. Lámpája persze neki sem volt. Én gyorsan elináltam. Az történhetett, hogy az első kerekeink elmentek egymás mellett és valahogy a homlokunk ütközött .Láttam másnap, hogy leragasztott szemöldökkel ült a lovas kocsián az öreg úr.

\*

A háborús feladatokra nemcsak az embereket szólították el, de berukkoltatták a lovakat és még a kerékpárokat is. Autó, motorkerékpár a községben akkor nem volt. A világháborús filmekben ma is látjuk, hogy a katonák mellett a lovak is mit szenvedtek. Itthon pedig a hadbavonultak helyett a családtagok, a lovak helyett pedig a szarvasmarhák dolgoztak.

Édesapám 1902-s, érdekes ez a korosztály elkerülte a kiképzést és ebből kifolyólag a behívást is. Azonban 1943-ban, rövid kőszegi kiképzés után ő lett a levante oktató. Rendfokozata nem volt, 1944 közepén bevonultatták adminisztratív munkára a pápai Hadkiegészítő Parancsnokságra. Egyszer meglátogattam biciklivel, - 34 km Pápa -, zsúfolt irodában dolgoztak és a padlóra lerakott matracokon aludtak.

Abban a világban a tanítókat nagyon sok helyre felhasználták. A Süle Sándor bácsi, - a kertai kollégája -, volt előtte a levante oktató. Őt behívták katonának. Gyalogos zászlóalj segédtisztjeként harcolt a fronton. Az egy komoly beosztás, - tartalékos főhadnagy volt -, ma a zászlóalj törzsfőnök látja el ezt a beosztást, a rendszeresített rendfokozata őrnagy.

Az ő zászlóalja azon csapatok között volt, akik Magyarország területére érkezve átálltak az oroszok oldalára. Kisebbségi bevetésekben részt vettek a németek ellen. A háború végét követően leszerelt és folytatta régi munkáját. Nyugdíjas éveit Révfülöpön töltötte fiai közelében, 1996-ban találkoztam még vele, utána hamarosan elhunyt..

A frontról érkező tábori levelező lapokon túl a rádió - híradások és a légiveszélyt jelző közlések nyugtalanítottak bennünket. Felettünk húztak el szinte naponta és később többször, az amerikai - angol liberátorok, bombázó kötelékek.

#### Az oroszok megérkezése .

Amikor Pápát bombázták 1944-ben, a falu közepén az un Sztálin gyertyák, - világító bombák -, fényénél újságot lehetett volna olvasni. Légvonalban 28 km. Egy alkalommal légiharcot is láttunk. A németek - magyarok megtámadták a bombázó köteléket. Gépek is estek le, de más irányba.

A Balatontól délre, Marcali térségében folyó harcok tüzérségi párbajának hangját estelente jól hallottuk.

Az átvonuló német katonákat gyakran szállásolták el a faluban, házaknál. Egyre közelebb ért a fegyveres küzdelem. Napokat töltöttünk a falun kívül, az általunk védettnek gondolt fasor alatt.

Egy délelőtt 3-4 fős kozák felderítő őrs jelent meg előttünk. Hát, mit mondjak, most is jól emlékezem erre a képre, jól öltözöttek, borotváltak voltak, jól tartott lovakkal.

„Germánszékikát” kerestek, szerencsére felénk nem jártak.

Megnézték a lovunkat, de akkor nem tetszett meg. Volt ahol azonnal elvitték, meg olyan is, hogy hagytak helyette.

A következő napok egyikén az istállóból kötötték el a lovunkat, de ez nem csere volt.

A bevonulás napja délutánján történt. Többen felnőtt férfiak, meg én is, tárgyaljuk a „rendszerátvitel” történéseit az utcán. Egyszer csak megjelenik egy orosz harcos, ránk kiabált, fel kellett tartani a kezünket és beterelte a társaságot egy szemben levő ház, Fodorék udvarára. Szegény Fazekas János bácsi, alacsony, vékony, hajtott ember volt, az orosz után csoszogott feltartott kézzel és a szájából lógott a pipája.

Hát már az udvar közepén jártunk és arra gondoltunk, hogy nem messze lehet a vég. Mentünk tovább a trágyadombig, aminek falszerűen rakott, jó 60 cm magas volt az oldala. Arra leültetett bennünk sorba. Volt humora az oroszoknak! De az is lehet, hogy ott védettebb helyen voltunk. Otthagyt bennünket. Ijedtünkben még most is ott ülnék, ha nem jön egy jó félóra múlva a ház asszonya, aki kérdezi, hogy hát maguk meg mit keresnek ott?

Aztán a következő napokban, éjszakára a lányoknak, asszonyoknak el kellett tűnniük. Anyuék a Kamondy Dezsőék hombárja (nagy, magas, gabona tároló) mögött húzták meg magukat. Hetekig csak csúnya öregasszonynak öltöztek a fiatalabbak is. Az oroszok nem voltak válogatósak. Viccként terjedt ez akkoriban:

Azt mondja az Iván az öregasszonynak, hogy ahány foga van, annyszor magáévá teszi.  
Telik - múlik az idő, jön az öregasszony, hogy ott hátul van egy gyökere, azért nem lehet -e kapni egyet?

Hetek múlva hat-nyolc lány a faluból, kezdett járni a túskevári körzeti orvoshoz, - ma már ezt úgy hívjuk, hogy terhesség megszakítás.

\*

Nálunk volt elszállásolva egy alezredes, később tudtuk meg, hogy a kémelhárítók parancsnoka. Ő állt az utca - ajtóinkban. A belső szobában aludt, az ebédlő volt a dolgozószobája. A két ablak között és a fal tövében volt az ágya, nehezen értettem meg, hogy ott az a legvédehetőbb hely. Valaki az oroszok közül, talált nálunk egy doboz Flóbert (kispuska) töltényt és a folyosó ablakba tette. Én arra jártamban láttam, eltettem onnan. Ebből nagyon nagy baj lett, berendelte az édesapámat és mindennel megfenyegette, volt ott tolmács is. Az apu meg nem is tudott az eseményről. Igen nehezen sikerült ezt a dolgot elsimítani.

Egyszer jött egy másik Iván a társával és elvitték az Anyu varrógépét (Nagy Singer). Bokszcsizma felsőrészeket akart vele varrni. Mondtuk, hogy az arra nem jó, ő jobban tudta persze. Varrt is vele több napig. Talán egy hét után elmentek és Kamondy Sándorék szóltak, hogy náluk van a varrógép.

\*

Édesapám sajnálatosan korai halála miatt (1947 nov.-ben halt meg) a következő évben ki kellett költöznünk a tanítói szolgálati házból. El kellett hagynunk szeretett szülőfalunkat. Megrendült családunk egzisztenciája. Megélhetésünkhöz hozzátarozott a tanítói fizetés és a vele járó gazdálkodás. Mindettől meg kellett válnunk. Mezőgazdasági eszközeinket árverésen eladtuk és Révfülöpre költöztünk, mert ott volt egy kis házunk, kevés szőlővel. Nehéz évek következtek, Édesanyám a kis szőlő gondozása mellett óvodában talált munkát. Én pedig kisebb ösztöndíjjal Sopronban tanultam tovább.

Fejlődik a falu.

A háború befejezése után lassan megindult az élet. Bontakozott az új világ.



Talán , 1945-ben egy házban volt fürdőszoba a községben . Amerikából jött haza a Rosta László és szép , tágas, új házat épített a 40-es évek elején. Mindjárt elnevezték a kamondiak dollárosnak.

Akkor Kamondon még nem voltak utcanevek és házzámok sem. Csak a falun áthaladó országút volt köves, a többi utca mind alapozatlan és poros - sáros.

Ma már vezetékes víz és földgáz van, portalanított utak, utcanevek, házzámok, sok mobil és vezetékes telefon és kultúrház.

De még üzemelnek a régi ásott kutak is és árnyékszéket is látok. .

A gázcsonk a telken van, fával is fűtenek és szaporodnak a fürdőszobák.

Viszont néhány házban a falusi túrizmusra is berendezkedtek már , német is vett házat és kárpátaljai magyar is telepedett le.

Nagyot fejlődött ez a falu az utóbbi évtizedekben.



Hosszú évtizedek teltek el a szülőfalumból való elköltözésünk után.. Arról vagyunk nevezetesek , hogy szeretünk költözni. Hát -hát , minden alkalommal valamilyen családi, vagy szolgálati érdek készítetett bennünk a helyzetváltoztatásra..

Egy a hetvenes évei elején járó embernek a tarsolya tele van emlékekkel, - sikerekkel, örömökkal, kudarcokkal. Számos esetben voltam keménységpróbának kitéve.

Tanult, kedves barátom mondta egyszer, hogy őt a jó Isten mindig az élet árnyékos oldalán tartotta, hogy ne kapjon napszúrást. Mindannyian szeretjük a napfényt!

Tollas Tibor verse jut eszembe :

„Rázom az emlékezés fáját,  
Hullanak gyümölcsei,  
Évek, font kosarai várják,  
Kezdem begyűjteni.”

Jólesett az emlékezés, e „megálló” után folytatom „nyugállományú” életem mindennapjait. Emlékeim mellett, tervezem életem jeles eseményeinek, érdekes történeteinek a megírását .

Az itt, e gyűjteményben összerakott gondolataimat családom tagjai készítésére írtam le, hogy utódaim, unokáim, a kedves érdeklődők és mindazok, akiktől messze van a magyar falu, olvassák, lássák, hogy előttük két – három generációval miképpen éltek elődeik a magyar rónán.

Nosztalgiával gondolok gyermekkorom Kamondjára.  
Ahogy tehetem, látogatom!

Sárváron, 2002 – 2003 telén.

Komjáthy Zoltán